Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Barndomsminder fra Holme Østergård.

Gården, der oprindelig var en fæstegård under Marselisborg Gods, kan føres tilbage til 1704. Den var beliggende på P. Langsvej, d. v. s. tæt på de øvrige 13 gårde i Holme. I 1811 får den daværende fæster skøde på gård udstedt af Baroniet Marselisborg. I 1874 bliver 2 bindingsværkslænger flyttet til marken ved Hjulbjergvej, og der bliver bygget nyt stuehus og ny lade.

I 1908 overtager Rasmus Mikael Mikkelsen gift med Rasmine Margrethe Rasmussen (kaldet Mikael og Mine) gården. De får i årene 1911-1930 13 børn, og 2 af disse er Signe (født 1922) og Anker (født 1923) fortæller i det følgende om deres barndom på gården, som i dag er kendt under navnet ”Fritidsgården”, Hjulbjergvej 66.

Det følgende er et uddrag af erindringer, som Signe Rasmussen skrev i 1997- 1999.

Mor ville gerne have været lærer. Det var der ikke råd til. Hun viste dog sine pædagogiske evner over for børn og tjenestefolk. Meget sjældent blev hun vred, og få er de gange, hun skældte ud. Når hun sad ved symaskinen eller med sit lappetøj og havde de små omkring sig, lærte hun dem små sanglege og rim og remser. Jeg vil forsøge at gengive nogle af dem! Vi gik to og to sammen med krydsede arme og sagde:

Far og mor har givet os lov
til at gå på børnestow
med en flaske fløde
til den gamle jøde,
spise fine kager,
drikke chokolade

Nedenstående brev er skrevet i 1994 til et barnebarn, der deltog i et gruppearbejde om jul i gamle dage på Gudenåens Friskole.

Kære Kristian og alle i Lillegruppen.

Lad mig begynde med juleforberedelserne. Jeg er født på en bondegård. Vi var 12 børn, men vi var naturligvis ikke hjemme på samme tid. Når vi blev 14 år, måtte vi ud at tjene, dvs. vi måtte arbejde for andre bønder. Vi fik ikke meget i løn, f.eks. var min begyndelsesløn 25 kr. om måneden, og de rakte ikke langt.

I december var mandfolkene almindeligvis færdige med deres markarbejde, så de kunne pynte op, lave roekulerne pæne, gøre rent i laden og somme tider hjælpe kvindfolkene, f.eks. når der skulle slagtes ænder og gæs. Fjerene skulle rives af, dunene skulle svides af, og til tider var der en masse sorte pigge, der skulle pilles af, og til slut skulle de vaskes. Mor tog så til byen, hvor hun solgte dem til købmand Stensgaard. De gode fjer og dunene skulle tørres. Det skete i gruekedlen over svag varme. Min mor lignede næsten selv en fugl med masser af dun siddende på sig; hun skulle jo passe på, at de ikke brændte på bunden. Fjer og dun blev siden brugt til at lave dyner og puder af.

Inden slagtningen havde vi haft en kæmpe storvask. Vi vaskede kun en gang om måneden. De store drenge, som var ude at tjene, kom hjem med deres vasketøj, så der var nok at se til. Det hvide tøj blev kogt i gruekedlen, blev skrubbet og vredet. Det var slemt at have hænderne i det varme vand. Vi havde dog en vaskevugge, som karlen sommetider kom og skubbede og trak; ellers vaskede vi på vaskebræt. De mange uldne sokker, der til tider var helt stive af snavs, skulle vaskes i hånden. Siden skulle alt det hvide - skjorter, forklæder og andet - skylles og vrides. Det foregik ude ved pumpen, og vandet var iskoldt. Når det var frost, kunne tøjet fryse mellem hænderne på os. Engang besvimede min lillesøster af kulde. Vi vred tøjet på en håndvridemaskine, og tøjet blev hængt til tørre på stuehusloftet. I den anden ende af loftet lå store dynger af korn, som skulle holdes tørt og opbevares til senere brug, og ved siden af lå vores ned- plukkede æbler bredt ud. Det var nemt at overse, om nogle af dem var rådne.

En dag op mod jul blev der slagtet gris. Det var en stor og travl dag. Tarmene skulle renses til blodpølse og medisterpølse. Det var et kæmpearbejde. Når de var helt rene, blev de lagt i vand sammen med porrer og selleritop og måske andre urter, og der lå de så natten over. Vi børn blev sendt til Hjulbjerg for at hente pølsepinde. Det var de lange torne, der var på mirabelletræerne. Grisen blev hængt op i vognporten og skåret op. Der hang den så til næste morgen. Så var kødet blevet stift og var let at skære ud.

Men allerførst skulle blodpølsen laves. Blodet blev rørt op med rugmel, rosiner, fedtstumper, krydderier, mælk og andet godt. Pølsepindene var skrabet hvide og blev nu stukket igennem enden af tarmen, og blodmassen blev fyldt i. Så lukkede man tarmen med endnu en pølsepind, og pølsen var klar til at koge. Det foregik i

gruekedlen. Vi glædede os til den gode middag. Far og de, der ellers kunne lide det, fik fedtegrever til. Ellers var tilbehøret sukker og æblemos. Der blev lavet medisterpølse, leverpostej, sylte og mange andre gode ting. Flæsket blev saltet; noget blev senere røget, og så hang det op ad skorstenen på loftet. Det salte kød og flæsk lå i saltlage og blev hentet op, efterhånden som vi skulle bruge det. Huset blev gjort rent og pænt. Kakkelovnen blev pudset. Den, der havde haft det arbejde, blev næsten lige så sort som den. Stuen blev også ekstra snavset, så der skulle rengøring til. Gulvet blev skuret og ferniseret.

Vi havde bagt pebernødder, brune kager, vanillekranse, lagkager og brød - vist også chokolademarengs. En af de sidste dage før jul kogte vi klejner.

Nu var det endelig juleaftensdag. Så snart mor havde overstået morgenmalkningen, og alle havde fået morgenmad, begyndte hun at lave pakker til de fattige i byen. De fik f.eks. et stykke kød fra grisen, brød, kage, mælk, og hvad mor ellers kunne finde på. Vi unger måtte aflevere pakkerne. Vi vidste nok, hvor der var bedst at komme. Der kunne vi være heldige at få et stykke konfekt. Jeg husker engang, at jeg endda fik en appelsin.

Vi fik vredet kål ved middagstid. Der var rugbrød og sylte til. Klokken 17.30 spiste vi vor julemiddag . Den bestod af ribbenssteg og medisterpølse, brune kartofler og rødkål. Til dessert fik vi karamelbudding med solbærsyltetøj og flødeskum. Den middag havde vi set hen til længe, og der blev spist rigtig meget, så vi næsten havde mavepine bagefter. Min mormor, min moster og min morbror var altid hos os juleaften. Med karl og pige og de store søskende, der havde fri, var vi nok mellem 15 og 20 mennesker, mest det sidste.

Efter maden gik malkeholdet i stalden. Andre vaskede op, og der blev læst julehistoreier for de små. Så kom malkeholdet ind; de var nu vaskede og i det pæne tøj.

Far skaffede altid juletræet. Det blev sat op i "den bette stow", og det blev pyntet lillejuleaften, uden at nogle af vi børn måtte se det. Da vi blev lidt større, hændte det jo, at nogle af os lindede døren og i smug kiggede ind, før vi måtte.

Nu gik far ind og tændte alle lysene, mens vi stillede op i en lang række inde i dagligstuen, hvor vi havde spist ved det lange bord. Jeg husker tydeligt, at jeg syntes, mor var så flot i sit fine, hvide forklæde.

Døren blev åbnet, og ind gik vi - den mindste først - og så alle efter alder. Det var nok det smukkeste for mig og det, der rørte mig mest ved hele julen - træet med den flotte topstjerne, og alle julekurvene, som vi selv havde været med til at flette. Nu var de fyldt med pebernødder og andre gode sager. Der var en lille chokoladefigur i sølvpapir til alle børnene - og der sad min dukke, som havde været væk så længe. Nu sad den der iført nyt tøj og måske et nyt blikhoved. Jeg kan ikke beskrive min glæde. Vi tog hinanden i hånden og gik rundt om træet og sang altid "Julen har bragt velsignet bud" og et par andre julesalmer - og derefter "Højt fra træets grønne top". Så fik vi vores gaver. De var få og små, men vi var glade for det lidt, vi fik. Så kom pebernødder og den hjemmelavede konfekt frem, og vi måtte alle få en hel appelsin juleaften. Den var godt sur, så vi fik gerne en sukkerknald til at putte i, og så suttede

vi. Vi legede med vores gaver. De små blev trætte og måtte i seng. Vi måtte også synge mors yndlingssang, “Den yndigste rose er funden”, og vi sluttede altid af med “Dejlig er jorden”.

En dejlig juleaften var til ende.

Vi havde ingen julekalender dengang. - Jeg mener, ikke, at den var opfundet, da jeg var barn.

En ting husker jeg meget tydeligt. Der blev aldrig sagt et ondt ord, ej heller så man sure miner omkring julen, - ikke før juledag, da de små var trætte, fordi de var kommet alt for sent i seng aftenen før.

Kærlig hilsen mormor.

riv rav rus.

Til det sidste rykkede vi hinanden i armene, som vi savede brænde.

Så dansede vi i ring, mens vi sang:

Æbler og pærer de vokser på træer,
Når de bli'er modne, så falde de ned.

og så faldt vi ned, hvis vi var modne.

Endnu en, som vi dansede til:

Kringel i krans for Rosenstans
kokken er stejt i komfyre
jomfruerne er så dyre
kom fili, kom fali, bukkeneje.

Vinde, vinde nøglegarn,
så fin, så fin som trendegarn
for Asta vil vi neje,
for Asta vil vi bukke,
for Asta hun skal dreje sig om.

Vi lærte remsen om:

Bette Maren ow Goesholm,
hun kogt grød ow rowhalm.
De var hverken sue eller sød,
de var hverken hoe eller blød.
Men så A med mi prikstik,
Hwa ska do i min grød å slik?
Så rendt hun op på lowtet
og spildt ål hende mjælk
Die fand hun en fløwfjer.

Så fløw hun ned i wo guefåes hawe.
Die sad tow pige å malket tow rød køe.
Den jen hed Due, og den åen hed Dej,
det ka do sej.

Det hændte ret ofte, at mor bøjede hovedet ned over armen og sov. Hvis hun kunne få lov for vi unger, samlede hun kræfter ved at få fem til ti minutters søvn.

Hjemme brugte vi sækkehåndklæder og – forklæder. Håndklæderne skulle vi tørre hænder og fødder i. Skrubforklæderne blev brugt til at skåne bomuldsforklæderne med, når vi havde ekstra snavset og vådt arbejde, f.eks. når vi vaskede spande, og når vi lagde os på knæ og vaskede gulv. I en af vore lege blev sådant et forklæde brugt.

En gammel heks sad på gulvet på et skrubforklæde og ragede rundt for at finde noget. Rundt omkring hende gik hønemor med en flok kyllinger, mens hun sagde:

Jeg snurrer mine kyllinger to tre gange rundt,
først for en høg og så for en gøg
og så for en lillebitte kukkukkuk.
(Hønen): Hwa sejjed do dis og råge etter?
(Heksen): Etter gammel stapnol .
Hwa ska do brug den stapnål te?
Te å søj mit skrubforkel med.
Hwa ska do brug det skrubforkel te?
Te å bær brændsel i.
Hwa ska do brug det brændsel til?
Te å læg unde mi grukedel.
Hwa ska do brug den grukedel te?
Te å kog min kyllinge i.

Hue sku do fo de kyllinge fræ?
Lisså godt fræ dæ som fræ nowwe anne.
Ska vi nippes, ska vi nappes.

Og så gik den vilde jagt. Heksen efter kyllingerne, som hønemor forsøgte at skærme.

Vi legede også ”Kom hjem alle mine kyllinger” og flere andre.

Min far ville gerne have været tømrer, men måtte som eneste søn overtage gården. Han blev aldrig den dygtige landmand, der forstod at udnytte jorden til det yderste. Dårlige tider var det også for landbruget i 20’erne og 30’erne, og der var mange munde at mætte, så det var vel ikke så underligt, at han i perioder havde svært ved at holde humøret oppe. Men ordensmenneske var han til fingerspidserne. Køerne blev strøet og striglet, og stalden blev fejet, og dog var der altid tid til en snak med naboer og venner.

Når jeg skriver om de ting, der blev gjort om lørdagen, skal det tages med forbehold. Når der var noget vigtigt markarbejde, gik **det** naturligvis frem for noget andet. Det gjaldt både indendørs og udendørs arbejde. Om lørdagen skulle stenbroen fejes, alle havegange skulle rives, og inde skulle alle gulvene vaskes. Vi lå på vore knæ med skrub-forklæde på og skurede ganggulvet, og derefter fik ganggulvet en tur. Komfuret skulle pudses, og messingringen og messing- og kobbertøj, som hang på væggen, skulle pudses med Brasso. Desuden havde vi havde vi knive og gafler og til tider skeer, der skulle pudses – de første med smergellærred. Der var ikke noget, der hed rustfrit stål, som man bruger i dag. Når vi kunne få tid, var der altid nogle skabe, der trængte til en omgang. Til slut fik

bryggerset en ordentlig omgang. Så var vi klar til at holde søndag. Jeg mindes fars bemærkninger, når der blev gjort rent: ”Det er sgu ingen nøtt te.” Han var ligeglad med sæbe og vand, bare der blev holdt orden.

Når far hentede mælkepengene, traf han ofte venner og bekendte, og det var ikke ualmindeligt, at tiden trak ud, inden han nåede hjem, ikke altid lige ædru. Mor lavede ham nogle gode kartofler. De var brasede og skulle helst være brændt lidt på. Det brændte kaldte far for skowwe. Han fik også nogle gode mellemmadder og var, så vidt jeg husker det, glad. Han har nok på disse tidspunkter glemt sine økonomiske besværligheder. Det var på sådanne dage, han kom med små gaver til os børn. Når han havde spist, kunne det hænde, han tog harmonikaen frem og spillede, og så blev der stillet op til dans.

Til daglig var det ikke altid lige sjovt. Vi spiste meget enkelt, d.v.s. der som regel var en forret, som bestod af mælkegrød, vandgrød, væl-ling eller sødsuppe. I de varme sommerdage fik vi tykmælk, kjørom, koldskål eller frugtgrød, og så var der hovedretten, som næsten altid var kartofler, salt flæsk og løg- eller persillesovs. Ind imellem, særligt om vinteren, fik vi vandmad. Det kunne være hvidkålssuppe, grønkåls-suppe eller gule ærter. Det var kogt på salt, udvandet flæsk, og vi unger brød os absolut ikke om det. Hvis vi ikke ville spise maden, kunne mor finde på at sætte den til side, og vi måtte så ikke få anden mad, før vi havde spist op. Hvis der blev mukket for meget ved bordet, blev far så gal, så han befalede: ”Signe hent kjæppen!” Så måtte jeg hente spadserestokken. Så slog han ned i bordet, så tallerkenerne dansede. Vi unger sad altid med det inderlige ønske, at han ville ramme ned i en

tallerken. Jeg kan ikke huske, om det fik os til at spise, men der vel lidt mere ro.

Vi havde også hyggelige måltider, og om søndagen fik vi ønskemad. D.v.s. frikadeller, bøf eller lignende. Far holdt meget af hestebøf og købte tit kød med hjem fra sine byture. Løgene havde vi selv og selvfølgelig kartoflerne, og hestekødet var nok billigt. Vi fik også dessert. Det kunne være budding kogt af mælk og et pulver og måske lidt ekstra romessens, og der var god saftsovs til. En gang imellem fik vi trikolore, hvilket var en slags chokoladebudding. Til påske spiste vi citronfromage, og enkelte gange lavede mor is. Det kunne kun lade sig gøre, når det var vinter og sne. Så blev et stort fad sne blandet med salt og i bedste fald kunne det fryse iscremen. Det var virkelig festdessert.

Gården var en dejlig legeplads for en flok børn – især engen, mosen og læbæltet.

Engen, som lå øst for gården, var i sin tid en tørvemose med flere tørvegrave. I min tid var der kun én tørvegrav. Den var fyldt med vand, og der var hundestejler, skøjteløbere og vandkalve m.m. Over vandet sværmede guldsmede og de blå guldsmede, som vi kaldte ”fan-dens rideheste. Det skyldtes, at de næsten altid hang sammen 2 og 2. Ved vandhullet holdt drengene til. Jeg selv fandt og plukkede blomster. Der var forglemmigejen, som groede på udløbet af dammen. Der var engnellikerod, engkarse, engkabbeleje og den allerfineste, nemlig blå storkenæb, som stod ved opkørselen til haldet. De små måtte ikke gå i engen uden følgeskab.

Mor har fortalt, at Christen og Niels, mens de var små, var gået derned. Da hændte det, at Christen faldt i vandet.

Han kom op igen, men turde ikke vise sig for far og mor, så han krøb op på høloftet og gemte sig der. Man ledte og ledte og spurgte til sidst Niels, om han dog ikke havde set Christen. Han svarede: ”Han er nu nok faldt i tårgraven, men læ wos nu vent å si te i muen!”

Nord for gården lå Hwimuesen, som vi kaldte den. Egentlig er oversættelsen vel Hvidmosen. Jeg har tænkt en del over det navn. Jeg ville meget hellere oversætte det ved Viemosen. Jeg kan levende forestille mig, at der har været et offersted der.

I mosen var der et meget dybt vandhul. I det svømmede karusser. Det var spændende at fange dem. De dumdristige drenge sprang over vandet, som efter min hukommelse må have været flere meter bred. Jeg mindes ikke noget uheld i den forbindelse. Her i mosen var der andre spændende planter. I vandet groede bukkeblad og vandrøllike. I græsset groede døvnælder og den fine kæruld. I alt fald var der siv i en af moserne. Mor var genial. Hun flettede flere ting af sivene. Det, jeg bedst husker, er små bitte stole, som vi så legede med.

Dammen ved gården var dengang meget større end senere. Ved vintertid nåede vandet næsten hen til vejen. Vi havde jernringe under træskoene. Så løb vi da og gled fra den ene ende af dammen til den anden. Foruden slæde og kælk havde vi de små ståslæder. Der var lige plads til træskoene på dem. Vi havde en pigkæp, som vi huggede i isen, og på den måde kom vi frem med stor fart. En pigkæp var et skaft med en jerndippedut i enden. Vi havde megen glæde af isen. Men de store drenge vidste noget, der var bedre. De huggede isen i stykker, i skuder som de kaldte dem. Så sejlede de rundt på dem. Frode fortæller, at de

sprang fra den ene til den anden. Far var hysterisk med våde fødder. Han var nok bange for, at vi skulle blive syge. Det var jo én ting, men det var også besværligt at få de sure sokker eller lang strikkede strømper tørre. Vi havde kun komfur og kakkelovn at tørre ved. Jeg gad vide, hvordan mor har fået tørret babytøjet. Der har nok været spændt snore ud i både køkken og stue. Jeg følte, der var noget farligt med de skuder, men jeg har dog fået nogle ture.

Måske var det lidt af et under, at vi ikke kom alvorligt til skade ved vore forskellige lege. Engang drillede vi Anker med, at han ikke turde malke tyren. Det ville han ikke have siddende på sig, så han gik til sagen. Det kunne nemt være gået rent galt. Tyren sparkede ham, så han fløj helt over og ramte muren, hvilket vil sige en 2,3 meter. Hvor ondt det gjorde, ved jeg ikke. Jeg tror ikke far og mor hørte om den leg.

I læbæltet kunne man opleve meget. Anker og Erling sprang fra træ til træ som nogle andre aber. Frode havde sin egen lille have med gulvej og porcelænsblomster. Der var mirabelletræer, og vi kunne spise os en mavepine til. Det allerbedste var dog nøddehegnet. Når der om efteråret blev kørt roer hjem, var vi som regel et par unger, der skulle læsse af, mens karlen kørte med den anden vogn efter et nyt læs. Hvis vi skyndte os, kunne vi få et lille pusterum mellem læssene. Så gik vi på nøddetur. Lige meget hvor ofte vi ledte og fandt nødder, kunne vi altid nogle, når vi kom næste gang. Vi kunne gå ind til mor og få en håndfuld varme, og somme tider stegte hun æbler i en bliktallerken, som stod på ringene i kakkelovnen. Åh, hvor de smagte godt!

NYTÅRSAFTEN.

Nytårsaften og nat blev i år 1997 - 1998 fejret med pomp og pragt. Aldrig før er der på en nytårsaften fyret så mange raketter af. Flot så det ud; men så kommer de gamle bondegriller op i en! Hvad må det ikke have kostet?

I min barndom for 65 -70 år siden gik det anderledes til. Efter den gode mad samledes familien om juletræet til dans og salmer. De store drenge kunne ikke dy sig. Ind imellem tændte de skrubtudser, som for ud og ind imellem benene på os . Der var ingen gulvtæpper dengang og kun få polstrede møbler. Småpigerne var bange for skyts, men viste det naturligvis ikke, for så ville drengenes drillerier blive endnu værre. Der blev også fyret kanonslag af og masser af små kinesere. De allermindste sad på snor og kunne købes meget billigt. Det meste af skyderiet foregik dog udendørs.

Vi havde mange andre fornøjelser på en nytårsaften. Vi måtte bl.a. gemme ting og sager. Det var en meget udbredt fornøjelse f.eks. at gemme dyner. Vi havde i trediverne en karl, der hed Robert. Han var mulat og var absolut ikke uden temperament. Min søster og jeg havde drillet ham med, at vi ville gemme hans dyner. Det skulle han nok forhindre, sagde han. Inden han tog i byen, sømmede han karlekammervinduerne til. Vi fik fat i en tang og trak sømmene ud - desværre ikke uden at få knust en rude. Han blev selvfølgelig ude af sig selv af vrede, da han kom hjem og opdagede, at dynerne var væk. Han brasede ind i værelset, hvor min søster og jeg lå, og tog på vej. Han beskyldte os for indbrud, hvad manden jo også havde ret i, skældte ud og forlangte sit sengetøj. Jeg husker ikke enden på historien; men i al fald lod han os være. I dag forstår jeg godt hans vrede. Komme hjem til et hundekoldt værelse - (der var jo ingen varme i karlekamrene dengang) - og så ingen dyner!!!

I Holme hændte det engang, at nogle unge mennesker havde skilt en arbejdsvogn ad. De fik delene op på et stråtækt tag og fik samlet vognen der.

Det var meget almindeligt at hejse ting og sager op i flagstængerne. Det kunne være et juletræ; men det hændte også, at W.C.tønden hang der med eller uden indhold!

Vi slog potter for døren, hvilket vil sige gamle revnede eller ituslåede krukker og fade og lignende. Det kunne give et ordentlig rabalder. Vi havde også propper, som kunne give væmmelig lyde, når vi gned dem mod ruderne.

Smådrengene havde hundepistoler med propper til at skyde med. De mindste og pigerne havde knaldhætter og dertil hørende skydere.

Det var altid skik og brug, at bagdøren, som jo ellers altid stod åben, skulle låses denne aften. En jernstang blev slået for; men eftersom man ikke var vant til at låse, kunne det glemmes. Engang hændte det, at en stor gryde kogte kartofler forsvandt, lige før den skulle spises. Min mor skjulte altid selv sin kaffekande, idet det var en yndet sport for os at gemme den.

Både far og mor var med på løjerne og blev aldrig vrede.

Engang besøgte nogle af vi børn Thomas Neergaards. Det var med hundepistoler, og hvad vi kunne finde på at lave halløj med. De kom ud og fangede os, og vi kom ind og blev trakteret med kager og andet godt. Dette vidste vi på forhånd. Andre steder blev folk gale, når vi kom, og så flyttede vi benene betydeligt hurtigere.

Anton Sørensen (Skidt - Sørensen) og hustru Mariane.

I 30'erne var der en del i Holme, der så anderledes ud, end det gør i dag. Kom man f.eks. ad Hjulbjergvej fra østsiden, var der lidt efter skolen en grusvej, der førte syd om præstegården. Få meter længere henne mod øst ved de store asketræer, hvoraf det ene står endnu, var der en lille smal sti, som fortrinsvis blev benyttet af skolebørnene.

Når man kom til indgangen til præstegården, lå præstedammen til venstre for vejen. Umiddelbart derefter lå der en ejendom, der var ejet af Anton Sørensen - også kaldet Skidt Sørensen. Øgenavnet havde han fået, fordi han kørte med skidt, d.v.s. affald fra FDB's fabrikker. Det var hampaffald fra rebfabrikken. Dette solgte han til bønderne, som brugte det til at dække over roekulerne. Hvad han ikke fik solgt, spredte han ud på sin mark; men så ville der ikke rigtig gro noget bagefter.

Desuden hentede han mask på Ceres i Århus. Det var affald fra ølbrygningen. Det fodrede han svin med. Til stor morskab for børnene blev grisene fulde.

Sørensen havde også kalkuner. De skræppede sådan op og gjorde sig til, at vi børn var bange for at gå der forbi.

Anton Sørensen var gift med Mariane, og de fik seks børn. Mariane blev kaldt madam Sørensen. I forvejen havde vi en madam i Holme. Det var jordmoderen, der altid kun hed " Madammen ".

Vi havde til gengæld tre fruer - nemlig præstefruen, fru Gadborg og fru Kristensen. Sidstnævnte var barnefødt i Holme og blev af sine jævnaldrende bare kaldt Nora.

Sørensens ejendom grænsede op til Jelsbakvej. Lige overfor på den anden side af vejen boede Bukdal, som var gartner. Han havde solgt en del af sin jord til sin svigersøn - Arne Kristensen- og datteren Nora. De byggede hus der. Det fik navnet Solhjem. Det var et af de huse, der lå der, hvor nu Føtex ligger.

Anton og Mariane havde to børn, der kom til at bo på Kalkjærvej. Det var Carla, som var gift med Marius Larsen. De boede i nummer to hus på venstre side , når vi kommer fra Holme. Deres søn John overtog huset og boede der lige til sin død for et par år siden. Hans enke bor der stadig. Føtex havde planer om at købe det og nabohuset til parkeringsplads. Det sidste blev solgt og betalt godt. Så begyndte naboerne at protestere. De ville ikke have bilos og uro omkring sig, og desuden ville deres huse falde væsentlig i værdi, - så Johns kone bor stadig i sit hus, og Føtex har vist opgivet det projekt.

Sørensen var også en slags ejendomsmægler. Han solgte f. eks. Huset på Vigevej til Havneknudsen, og han havde to huse på Kalkjærvej i handel. Det var Ove Hansens hus, huset efter smedjen, som i ældre tider havde huset Holme Brugsforening til den ene side og købmandsforretning til den anden.

Dette hus ville hans datter Dora og hendes mand, Johannes Jensen, gerne have haft. Af en eller anden grund fik de det ikke. - Derimod købte de af ham det gamle stuehus til Holme Nygaard, efter at den var flyttet til sit nuværende sted..

Johannes Jensen var bornholmer. Han og Dora havde fundet hinanden på Tåsinge, hvor de begge tjente. De fik fire børn sammen. Deres ældste Grete og hendes mand Erling Andersen overtog huset og har boet der siden 40'erne. De har en antikvitetsforretning i Norsgade i Århus. Den har de gennem årene skiftevis passet. Hele deres hjem er fyldt med gamle ting. Ud over en elektrisk vaskemaskine, et badeværelse og et elkomfur er det hele, så vidt jeg kan se, helt som i gamle dage. Der er kakkelovne i stuerne og et gammelt komfur i køkkenet til at varme huset op med. Engang har Grete malet gamle ordsprog med gotiske bogstaver på bjælkerne. De er desværre slettet. Ved indgangen fra Kalkjærvej er der et staldvindue, hvor Grete altid har haft en lille udstilling bag ruderne. Den peger hen imod den årstid, hvori man befinder sig. Til jul er der f. eks. altid pyntet med nisser, og hvad der hører julen til. Enhver kan og bør standse op og kigge ind der.

Kigger man rundt i haven, får man øje på mange stenskulpturer, som Erling selv har lavet.

Dette er nedskrevet af Signe Rasmussen den 15. januar 1997.

Siden er der sket følgende:

Den 13. November 1997: John Larsens enke har nu solgt sit hus til Føtex .

Den 25. August 1998.

Vagn Jensen undrede sig over, at der ikke mere blev pyntet op i det lille staldvindue ved indgangen fra Kalkjærvej.

Det har følgende forklaring:

Grete fik i foråret en hjerneblødning og er blevet lam i den venstre side. Hun sidder nu i kørestol. Heldigvis fejler hovedet ikke noget. Hun kan tale, le og græde, og hun kan godt lave lidt småreparationer på deres gamle ting.

Ud over hjælp om morgenen til at få Grete op og blive vasket, klarer Erling det hele derhjemme.

Hanne, deres datter, hjælper vist nok noget til med rengøring.

Grete træner flittigt, og sidst jeg så hende var hun virkelig blevet bedre. Det ser ud til, at hun kan komme til at gå igen.

Jeg har den 13. november 1997 vist det nedskrevne til Grete. Hun ville gerne have følgende
historie med :

Gretes moster og mor tjente på Tåsinge. Agnes og Dora hed de. En dag dukkede deres lillebror, Rudolf, op. Det eneste, han medbragte, var hans violin. Han var så sikker på sine søstre, at han ikke behøvede at kere sig om andet.

Mariane Munk Sørensen født Nielsen var gift med Anton Laurits Sørensen.

Deres børn:
Carla født 16-07-1888.
Ernst født 23-07-1890
Dora født 18-12-1892
Hugo født 24-09-1893
Agnes født 08-05-1896
Rudolf født 24-01-1902
Dora Jensen født Sørensen gift med
Johannes Jensen.
Deres børn:
Grete født 25-11-1921
Åse født 01-08-1925
Anne Marie født 04-03-1928
Reinholdt født 22-12-1933

Grete Lilian Kjøler Andersen født Jensen
gift med Erling Andersen.
Deres børn:
Hanne Louise født 22-02-1943
Leo født 03-04-1944 død 13-11-1997
Ole født 22-12-1954

Oplysninger nedskrevet af Signe Rasmussen.

Anton Sørensen, Bushøjvej.

Hjemme kaldte vi ham "Gartner Anton". I Folkemunde blev han aldrig kaldt andet end "Bowse- Anton", og hans ejendom blev altid kaldt "Bowsestedet".

Øgenavnet havde han arvet efter sin forgænger, som også hed Anton. Denne Anton gik på arbejde hos bønderne. For at supplere sin meget lille indtægt havde han for vane at binde snore om sine bukseben forneden, og var der ikke huller i lommerne, kunne der blive det! Anton fik på denne måde korn til sine dyr.

Louise (datter af Gartner- Anton) fortæller det på en anden måde. -Faderens forgænger Anton sagde altid, at han ikke ejede mere, end der kunne være i hans bowselommer.

Anton var født på Margretelund. Hans forældre var Thomas og Ane Sørensen. De fik otte børn, hvoraf fem døde af tuberkulose. Måske var det køerne, der var smittebærere. Det var jo længe før, at man indførte den tvungne tuberkulinprøve af kvæg.

Det var tre brødre, der levede - Anton, Anders og Marius. Anton, som var den ældste, var uddannet gartner. Hans far mente, at fødegården var for stor til gartneri, derfor blev Marienlund - "Bowsetedet" købt til ham.

Broderen Anders, der var uddannet snedker, fik Margretelund; men efter nogle år byggede han "Stjernen" og solgte Margretelund til Kristian Friis.

"Stjernen" var et meget koldt hus, og der var så dårlig en brønd, at han og hans kone måtte hente alt deres vand hos hans bror Anton, som var så heldig at have en virkelig god brønd.

Efter endnu nogle år endte han med at købe en gård i Thingskoven. Han fik fire sønner, hvoraf to udvandrede til Amerika. Den ene begik selvmord; den anden forulykkede og mistede livet. Thomas blev mekaniker, og Peder overtog gården.

Den tredje bror, Marius, var emigreret til Amerika. Louise - 87 år - har fortalt om sin farbrors besøg herhjemme. Han boede hos Anton og Petrea, som i forvejen havde småt med plads, og han var hjemme i flere måneder. Han havde fine ting og frugter med hjem til familien. Engang lånte han heste og vogn og kørte med børnene til Århus. Der fik han hestene staldet op, og børnene var først i teatret og siden i Regina, hvor de så film. Det var en stor dag for børnene, og de glemte det aldrig.

Anton var gift med Petrea. Hun stammede fra Holme Bjerge. Petreas søster var for øvrigt gift med Antons bror, Anders, og det skulle blive skæbnesvangert for familien. (Herom senere.)

Da Anton var fem år, faldt han i en gryde med kogende grønkålssuppe. Han skoldede begge sine arme og hænder. Det led han under hele sit liv, idet hans hænder var krogede, og huden meget tynd.

Efter ulykken kom Anton i pleje hos sin mormor. Hun sad i aftægt hos sin søn Christen Mikkelsen på Holme Østergård. Hun passede og plejede drengen i den første svære tid - vist nok et par år.

Da Anton var ung fik han lupus. Det er en slags hudtuberkulose, som fortrinsvis angriber ansigtet. Han var en tid på Refnæs Kysthosoital. På grund af sygdommen havde han en skæv næse .

Anton og Petrea havde otte børn: Marie, Anna, Agnes, Louise, Martha, Thomas, Otto og Ellen.

Marie blev gift i en sen alder.

Anna giftede sig med Charles Pedersen. De byggede hus på Antons jord hen mod kapellet.

Agnes blev gift med en landmand på Køgeegnen.

Louise giftede sig med sin fætter, som var bilmekaniker.- Deres fædre var brødre, og deres mødre var søstre. De fik en pige, en dreng og en pige, der alle var svagt begavede.

Drengen - Arne- kunne ikke tale og kom derfor på institution som 6-7 årig. Jonna og Else voksede op hjemme. Jonna, som var den kvikkeste af dem, døde for nogle år siden. Arne er død i år.

Else bor nu på institution i Stavtrup og arbejder på et beskyttet værksted. Hun besøger ofte sin mor og går byærinder for hende. Moderen er nu 87 år. Else har boet hjemme, indtil hendes mor mente, at det var bedst for hende at komme hjemmefra.

Hvorfor blev alle tre svagt begavede? Deres mor siger, at hun og Thomas var for nært beslægtede. Desuden havde hun læst i en artikel, at fostre fik hjerneskade, hvis faderen arbejdede med benzin. Thomas vaskede altid hænder i dette.

Thomas, Antons søn, blev gartner og havde sit eget sted i Kolt. Det var altid en fornøjelse at besøge ham. Foruden at planterne altid var alt for billige, fik vi en masse at vide. Han huskede fantastisk godt. (Jeg har aldrig mødt hans ligemand i det stykke.) Han stod på torvet, og folk elskede at handle med ham, både fordi han solgte billigt, men ikke mindst på grund af hans store lune og hans fortælleglæde. Han var ugift.

Otto overtog Marienlund, “Bowsestedet”, efter sin far. Han havde kone og seks børn. Han var ikke tilfreds med Thomas’ torvepriser. De stod ved siden af hinanden, men Otto var nødt til at at få noget i pungen, så han kunne forsørge sin store familie. En dag tog Otto sit eget liv. Den ældste af børnene var da i konfirmationsalderen.

Ellen, den yngste, var lidt til en side. Det mentes at stamme fra en skade ved fødselen.

Anton var født i 1869 og hans kone Petrea i 1879. De var meget udadvendte og kom sammen med alle naboer. Mange venner havde de også. De tilhørte den apostolske kirke i Århus. Familien kom der ofte; men de måtte gå på deres ben, når de skulle dertil.

Når jagten gik ind til oktober, så man Anton, Kristian Friis og vist nok også Hans Friis trave gennem roerækkerne for om muligt at jage en hare op. Anton var da altid i sit jægerkostume.

Anton var meget arbejdsom og småløb næsten altid, og hovedet var altid foran kroppen. Han havde et par smådrivhuse, hvori han dyrkede potteplanter og tomater. Alt, hvad han avlede med hjælp fra kone og børn, blev solgt på torvet. Petrea døde tidligt af vattersot. De fleste af børnene fik skavanker med ryg og hofter.

Kristian Friis, som købte Margretelund blev i en sen alder gift med sin husbestyrerinde Sørine. Efter at de havde solgt gården, købte de funkishuset på P.Langsvej i Holme. Der fejrede han og Sørine sølvbryllup. De boede i øvrigt meget spartansk. De ville ikke modtage aldersrente, fattighjælp, som de kaldte det, og pengene fra gårdsalget kunne snart få ben at gå på.

Kilde: Louise Sørensen - født 1911.

Nedskrevet af Signe Rasmussen, Hjulbjergvej 5, Højbjerg den 18. oktober 1998.

NYTÅRSAFTEN.

Nytårsaften og nat blev i år 1997 - 1998 fejret med pomp og pragt. Aldrig før er der på en nytårsaften fyret så mange raketter af. Flot så det ud; men så kommer de gamle bondegriller op i en! Hvad må det ikke have kostet?

I min barndom for 65 -70 år siden gik det anderledes til. Efter den gode mad samledes familien om juletræet til dans og salmer. De store drenge kunne ikke dy sig. Ind imellem tændte de skrubtudser, som for ud og ind imellem benene på os . Der var ingen gulvtæpper dengang og kun få polstrede møbler. Småpigerne var bange for skyts, men viste det naturligvis ikke, for så ville drengenes drillerier blive endnu værre. Der blev også fyret kanonslag af og masser af små kinesere. De allermindste sad på snor og kunne købes meget billigt. Det meste af skyderiet foregik dog udendørs.

Vi havde mange andre fornøjelser på en nytårsaften. Vi måtte bl.a. gemme ting og sager. Det var en meget udbredt fornøjelse f.eks. at gemme dyner. Vi havde i trediverne en karl, der hed Robert. Han var mulat og var absolut ikke uden temperament. Min søster og jeg havde drillet ham med, at vi ville gemme hans dyner. Det skulle han nok forhindre, sagde han. Inden han tog i byen, sømmede han karlekammervinduerne til. Vi fik fat i en tang og trak sømmene ud - desværre ikke uden at få knust en rude. Han blev selvfølgelig ude af sig selv af vrede, da han kom hjem og opdagede, at dynerne var væk. Han brasede ind i værelset, hvor min søster og jeg lå, og tog på vej. Han beskyldte os for indbrud, hvad manden jo også havde ret i, skældte ud og forlangte sit sengetøj. Jeg husker ikke enden på historien; men i al fald lod han os være. I dag forstår jeg godt hans vrede. Komme hjem til et hundekoldt værelse - (der var jo ingen varme i karlekamrene dengang) - og så ingen dyner!!!

I Holme hændte det engang, at nogle unge mennesker havde skilt en arbejdsvogn ad. De fik delene op på et stråtækt tag og fik samlet vognen der.

Det var meget almindeligt at hejse ting og sager op i flagstængerne. Det kunne være et juletræ; men det hændte også, at W.C.tønden hang der med eller uden indhold!

Vi slog potter for døren, hvilket vil sige gamle revnede eller ituslåede krukker og fade og lignende. Det kunne give et ordentlig rabalder. Vi havde også propper, som kunne give væmmelig lyde, når vi gned dem mod ruderne.

Smådrengene havde hundepistoler med propper til at skyde med. De mindste og pigerne havde knaldhætter og dertil hørende skydere.

Det var altid skik og brug, at bagdøren, som jo ellers altid stod åben, skulle låses denne aften. En jernstang blev slået for; men eftersom man ikke var vant til at låse, kunne det glemmes. Engang hændte det, at en stor gryde kogte kartofler forsvandt, lige før den skulle spises. Min mor skjulte altid selv sin kaffekande, idet det var en yndet sport for os at gemme den.

Både far og mor var med på løjerne og blev aldrig vrede.

Engang besøgte nogle af vi børn Thomas Neergaards. Det var med hundepistoler, og hvad vi kunne finde på at lave halløj med. De kom ud og fangede os, og vi kom ind og blev trakteret med kager og andet godt. Dette vidste vi på forhånd. Andre steder blev folk gale, når vi kom, og så flyttede vi benene betydeligt hurtigere.

Der var næsten ingen grænser for, hvad vi måtte denne aften. Selv børnene kunne f.eks. tillade sig at putte en håndfuld nøddeskaller ned på ryggen af en voksen, hvis de kunne se deres snit dertil. Dog var der visse uskrevne love for, hvad vi tillod os.

Engang fik vi hjemme besøg af en flok "hvalpe" - vistnok fra Århus. De kendte ingen grænser og opførte sig som bøller. På et eller andet tidspunkt løb de efter min bror Anker, som skulle kanøfles. Men Anker var en hurtigløber, og desuden var han snu. Han løb omkring hønsegården med flokken efter sig. Anker vidste, at der her var nogle udgravninger i form af dræningsgrøfter. Dem sprang han over; men et par af forfølgerne, der ikke kunne se dem i mørket, dumpede ned i de mudrede huller. Så hørte vi ikke mere til "hvalpene".

Signe Rasmussen
Hjulbjergvej 5
8270 Højbjerg.

Der var næsten ingen grænser for, hvad vi måtte denne aften. Selv børnene kunne f.eks. tillade sig at putte en håndfuld nøddeskaller ned på ryggen af en voksen, hvis de kunne se deres snit dertil. Dog var der visse uskrevne love for, hvad vi tillod os.

Engang fik vi hjemme besøg af en flok "hvalpe" - vistnok fra Århus. De kendte ingen grænser og opførte sig som bøller. På et eller andet tidspunkt løb de efter min bror Anker, som skulle kanøfles. Men Anker var en hurtigløber, og desuden var han snu. Han løb omkring hønsegården med flokken efter sig. Anker vidste, at der her var nogle udgravninger i form af dræningsgrøfter. Dem sprang han over; men et par af forfølgerne, der ikke kunne se dem i mørket, dumpede ned i de mudrede huller. Så hørte vi ikke mere til "hvalpene".

Signe Rasmussen
Hjulbjergvej 5
8270 Højbjerg.

Frelsens Hær var kommet til Holme. Der ville blive søndagsskole for børn hver søndag formiddag. Om vi ville med? Der var ikke så meget at tænke på, vi ville da blive fri for arbejdet derhjemme. Asta påstår godt nok, at det var sagen, der interesserede. Vi mødte op ligesom de fleste børn fra byen. Der blev naturligvis fortalt historier fra bibelen, og vi lærte en masse opbyggelige sange, altid med kvikke melodier. F.eks.

Han har kastet alle mine synder bag sin ryg,
Han ser dem aldrig mer', han ser dem aldrig mer'.
Han har kaster alle mine synder bag sin ryg,
han ser dem aldrig mer'.
Thi som østen er fra vesten, er de langt fra mig,
er de langt fra mig, er de langt fra mig.
Thi som østen er fra vesten, er de langt fra mig,
han ser dem aldrig mer'.

Vi fik gaver for at møde flittigt op. Engang fik vi en kop. Den var med bred guldkant, og vort navn var skrevet med guld. Sommetider fik vi en ske eller gaffel. Nogle gange blev der arrangeret udflugter for os. Turen til Silistria glemmer jeg ikke. Den har en forhistorie. Vi havde i den vestlige del af haven nogle gamle, høje blommetræer med nogle vidunderlige blommer. Hvordan jeg er kommet op i træet, husker jeg ikke, men en gren knækkede, og jeg faldt ned på ryggen. Jeg slog mig meget og kunne slet ikke få luft. Grete og mor bar mig ind, og mor ville have sendt bud efter lægen. Det fik jeg hende fra. Næste dag skulle vi på udflugt, og jeg **ville** med. Det var en af de drøjeste dage i mit liv. Men igennem kom jeg da.